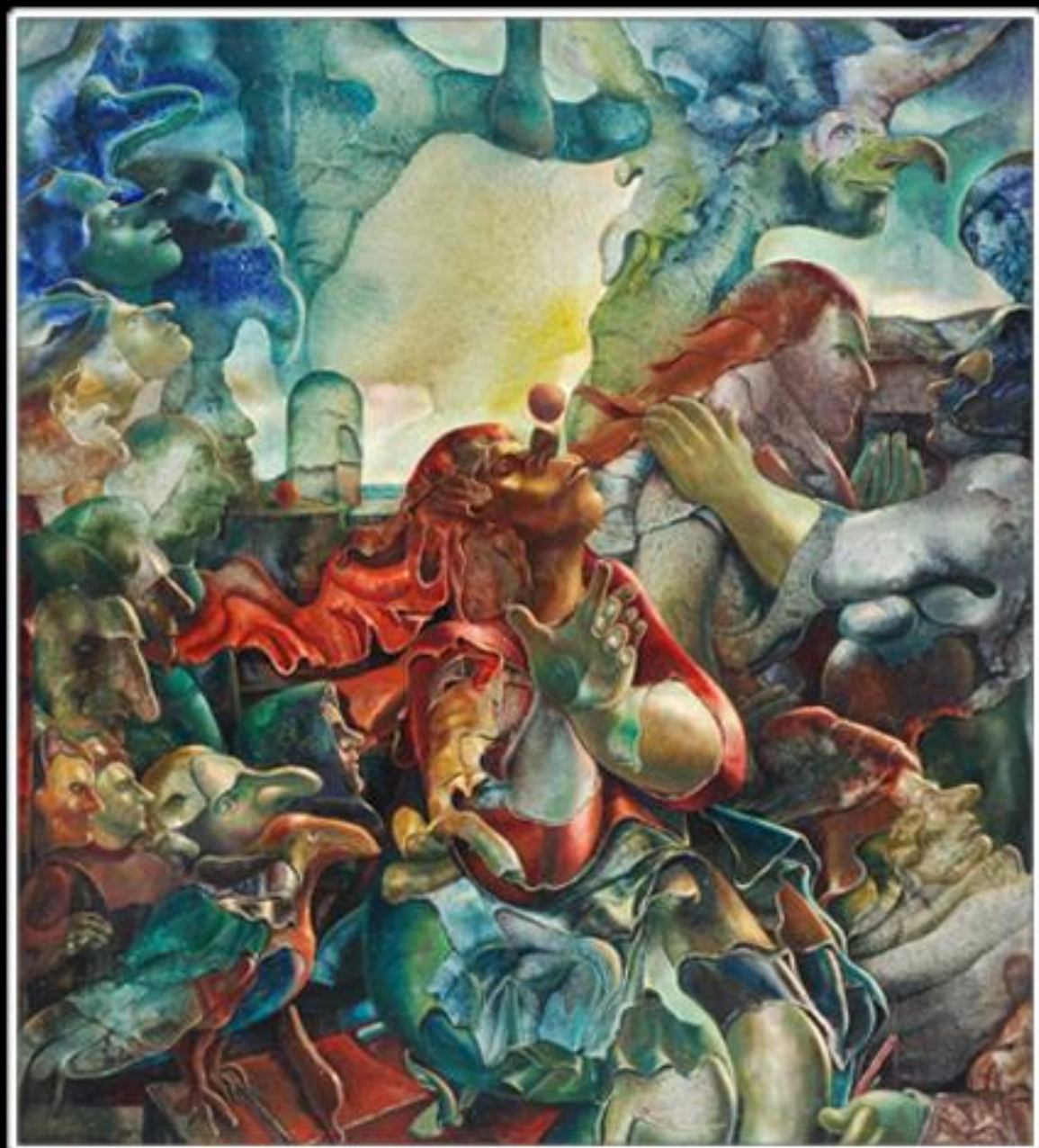

J.SZABÓ

Megadatott most számunkra, hogy együtt éljünk SZABÓ Józseffel,
beléphetünk az ő univerzumába, ahol mindannyiunknak megadatik lehetőség,
hogy egyedül legyen vele, s álmódoszon látomásai előtt.

Egy szimfóniához hasonlóan

Képzelete *látszólag* ezoterikus, de mindemellett mélyen az idők éjjelében,
a föld kialakulásában és az emberiség kalandjában gyökerezik.

Festészete *látszólag* öncélú, de kemény erőfeszítések gyümölcse, távol áll
minden beteljesedett technikai bravúr ürügyétől. Minden bizonyos fájdalommal

üzenetet hordoz, de nem nélkülözi a szeretetet,

ahogyan az a szülés világra hozó fájdalmában létezik.

Ez az üzenet egy ismeretlen, megsejtett világból származik,

Ne hagyjuk, hogy megtévesszenek minket a szirének,

akik felfuvalkodottságukban értelmeznek,

hanem hagyjuk a közönséget szabadon közeledni SZABÓ József kivételes
alkotásaihoz, melyeknek kiállítása megtisztelő számunkra.

Gilbert MARTELLI
Sète város polgármestere

Szabó festészete egyszerű, de nem könnyű. Abban az értelemben beszélhetünk egyszerűségről, ahogyan a népi gyógyászat és a természetgyógyászat alapjául szolgáló növények egyszerűek.

Sète városában 1980 nyarán, a Paul Valéry múzeumban kiállított képgyűjtemény elsősorban a műalkotás belső egységével döbönt meg minket: itt minden szétszórtság kizárt. Ez érett festészet. Szabó nem a „keresők” közé tartozik, sem azokhoz, akik azt merészelik, hogy csupán vázlatokat mutassanak be közönségüknek, akik csak megközelítőleg sejtetik tehetségüket, és az előttük álló lehetőségeket. Itt minden egyes kép egy magában való, türelemmel létrehozott igazi alkotás. Ahogyan a tökéletességre törekszenek a méhek kitartó gondossággal.

Szabó méhecske számunkra: kivételes megfigyelőképessége, belső ereje van, varázslatosan tud rejtőzködni, s törekeny is, mert túlzottan fél attól, érthetetlen marad.

Ez az, ezt a mézet kapjuk titkos műhelyéből, mely olyan, mint a méhkas: a belőle kinyert mézsűrűsége, mint műveinek minősége megfogja figyelmünket. Ez a szerkezet a grafikai rajzolatának, felszín finomságának, és az anyag tökéletes kezelésének köszönhetően alakult ki. Hogy ezekhez hasonló igen magas színvonalú színvonalon máshol is megtalálhassuk a művészeti műhelyekben, vissza kell mennünk egészen a németalföldi flamand művészek olajalkotásaihoz. Ez a pontos ecsetkezelés még a legközömbösebb közönség számára is az igazi festő kézjegyét jelenti. A kéz vezérel, dominál, fogja az eszközöket nagy magabiztossággal, az ecset így nem húz ösztönös, automatikus vonalakat, nem hagy hullámzó nyomokat.

Itt tehát kiszámított minden? Nem más, mint geometria, és szaktudás? Nem. Minden átélt itt, minden átérzés, minden a szív sugallata, minden test és lélek összetétele. Szenvedély tehát? Ez igaz, abban az esetben, ha a szó etimológiáját vesszük. De itt ez a szó nem a szabálytalanság, erőszak

szinonimája. Nem Dante és Grünewald szerinti ezredfordulóra vonatkozó fantazmák. Bár Szabó kompozíciói mozgással átítatottak, de még ha a gesztusok hatalmat is sugároznak, azok inkább magabiztosak és izmosak, mint erőszakosak és idegesek.

De főleg mindig nagyon emberiek. S pontosan ebben különbözik teljesen ez a művészet azoktól az öntudatlan emlékezésből született fantasztikus reminiszcenciáktól, amik első pillantásra eszünkbe ötlenek, Jerôme Bosch, vagy Salvador Dali művei. Nem szürrealista, vagy hiperrealista alkotások előtt álunk most. Ezek a művek annyira jellemzőek, hogy az amatőr önkéntelenül referenciákat, elődöket, rokonságokat, analógiákat akar keresni más művészek között! Hát legyen!

Több tucatot tudunk felsorolni ezekből: Ucellotól Kokoschkáig, Greco, Goya, a „Szeszélyek”, Rousseau a vámos és így tovább... Egyikük - másikuk találó is lenne, már ami a festési módot, a kifejezést, a hatásokat, a kompozíciót illeti. De Szabó nem ezek utódja, nem is tanítványa, még kevésbé másolója, s mindemellett egyáltalán nem szinkretista. Emlékeztet rájuk, tartalmaz mindent belőlük, de Szabónak megvan a saját stílusa.

Szabó a porcelán aprólékosságával és kiválóságával festi meg a föld népét, a saját népét, a magyar parasztságot. Tehát ebben bizonyossággal a Brueghel testvérek örökébe lép, ami a „Mennyasszony táncában”, a „Gyerekjátékok”-ban, vagy a „Királyok imádása”-ban megjelenik: ugyanaz a festői véna, ugyanaz a realizmus, a lények és volumenük ugyanazon naturalista ábrázolása, ugyanaz a kifejező erő. Szabó rajzai ugyanolyan tehetséges festői véna alkotásai, mint amivel Dürer „Táncoló parasztok” c. képe létrejött.

Szabó által megörökített paraszti élet jelenetei természetük szerint is nagyon különösek. Lényegében egyik képen sem jelenik meg a falusi táj, amivel Hlebine vagy Svetotsarevo jugoszlávjainak ostrom alatti aggodalmát, az alvilági erők által elnyomott ember érzelméből születő szorongást adja vissza. De nem látunk ezeken vidám rituális eseményeket, menyegzőt, a táncot, a búcsúkat sem.

Itt a paraszti élet valamiképpen interiorizált, és a festő igyekszik minden egyes szereplőjének lelkébe bevezetni minket.

A tárgyak különösen hiányoznak a képeken, ahogyan táj, horizont sincs, sem az, amit „természetnek” nevezünk. A fatábla egész felszíne az ember analízisének van szentelve, csakis az ember, érzelmeinek, érzékeinek változatosságán keresztül. A festő minden látható-érzékkelhető maszkon túlmegy: ezek az alakot öltött maszkok kioldódnak, leesnek, mint a lepedő és kosztüm finom, törekeny páncélja lehull viselőjéről. Ezek alatt az illuzórikus szeszélyek, ezek alatt a rongyok alatt végül feltűnik az ember a maga valóságában. Ezek a tekintetek, amik szomorúságot, fáradtságot, tiszta örömet, derűt sugároznak, minden egyes jelenetet végigkísérnek, és beborítanak, s hogy még jobban ezekre koncentráljunk, Szabó oda nem illő tárgyakat rak oda, amelyek az ő belső lényéből születtek.

Kizárja a látványosságot, a képeken nincsenek alibi tárgyak, így hozza létre az újfajta környezetet.

A hangsúly így a nézőkre, a tömegre, a mellékszereplőkre helyeződik át: a szereplők melyeket ily módon száműz a képről, a színről, a kórusból, mind érdektelenné válnak. Ha mégis megjelennek: olyanok, mint hieratikus, mozdulatlan, merev manökenek. Marionett szerepük hanyatlásba viszi őket: fenségük nem más, mint hazugság, színlelés, hiúság.

Ez sürgető felhívás arra, hogy felismerjük: ennek a festészetnek kedvenc alanya, tárgya az ember. Az emberi létező teljes igazi mivoltában, egyénileg, vagy egy csoport tagjaként, ezt nézi végig egy tekintettel, teljes figyelemmel, széles mosollyal. Semmi névtelenség: Szabó abban a tömegben, ami szemlélődésének tárgya, nem őriz meg mást, mint a mozgások özönét, miközben keresi azt a részletet, amiben definiálja az embert, egy személyiség magatartását és speciális reakcióit feltáró részletet. Nagyon messze jár a szocialista realizmus kánoni szabályaitól. Művészi útja a magyar számkivetettségének logikáját követi. Szabó és a szocialista realizmus nem értik meg egymást, ez a személyes ideáljáról való

lemondást követelné meg tőle. Szabó a természetet az azt belakó ember szenvedélye szerint akarja felfogni. Ebben ő misztikus erejű gyógyító, aki a testeket, és alakokat nem egy rendszer követése, vagy ideológiai absztrakció követésével, hanem humanista, diszkrét, kitartó és végtelen reménységet hordozó hitével alkotja, formázza újjá.

A művész naivitása? Igen, és ez művészetének javára válik. Ha azt mondjuk Szabóra, amit Kandinszkij az igazi naivitásnak, a „nagy realitásnak” nevez, a növekvő absztrakció ellentétéként. A magány művészete és ugyanakkor az elköteleződés művészete: Szabó nem csak azért mutatja meg magát, hogy megnyissa szívét, egyfajta elmélyült megfigyelés ez, rost rost után. Ez olyan, mint egy boncolás: így hívja létre szeretetének dalát, örömodáját.

Olyan nagy mértében teszi ebbe saját személyiségét, a másikba vetett hitét – itt nem a sorrend számít -, ami igazolja a tökéletesség megvalósításának vágyát, a részletekbe menő perfekcionizmust, és annak képi megjelenítését. Szabó úgy fest, ahogy egy zeneszerző komponál; ezért nincs szereplőinek füle, hogy ne legyenek annak a kísértésnek kitéve, amit a tömegek zúgása, a közvélemény jelenthet számukra. Így az egyén fontosságát hangsúlyozza, anélkül, hogy lemondana arról, hogy az egyének sajátos hangjából, a különböző szólamokból, egy, a harmóniában közösen éneklő kórust hozzon létre.

Szabó egyik legtipikusabb jellemzője, s ezt akarja ő valójában: hogy minden egyes művének zenei formát adjon. Concerto az egyik, szimfónia a másik. Mindegyiknek olyanná kell válnia, mint egymást követő egyensúlyban lévő mozgások kompozíciója: az arcok sorozata, mint a kotta hangjegyeinek egymásutánja, melyek időben egymást követően hangzanak fel, mint arpeggio (tört hangzat); de mindenekelőtt jelen van a folytonos basszus, mely alátámasztja a tonalitást, a mű egész ideje alatt. Máskülönben még észrevehetünk „a cappella” hangzást is: csak énekhang, kíséret nélkül. A domináns ritmusok az andante és az adagio.

Ezért lehetetlenség meg ne említenünk Bartók Bélát. Íme, talán vele van a

legtöbb azonos jellemzője, vonása Szabónak. Bartók, akiről Serge Moreux azt írta, hogy „újra megnyitotta a népi inspiráció, és a művész zene alkotói közötti kommunikációs utakat. Ő volt, akinek egészséges energiával rendelkezett a kollektív tudattalannal együtt is, a spekulatív intelligenciát, (ami a mi halálunk) alávetette a teremtő intuíciónak, és annak a szükségnek, hogy kifejezzük azt.”

Nem annyira Liszt Rapszódiainak, vagy Brahms Magyar táncainak spekulatív alkotásai, sokkal inkább Bartók összegyűjtött népzenejének, folklórjának „barbár, szenvedélyes, intenzív, életerős és közvetlen” (Milton, Cross-David Erven) jellemzői alkotnak testet, és jelennek meg Szabó festményeinek felszínén.

A hangtól a színig vezető út, a fültől a szemig terjedő távolság egy időben használja fel a szerkezeti elemek egymásutániságát. Inkább írás, oly visszafogott, mint a regiszter: az ekhó technikája és a kép hullámvonalai által kifejezett állandó mozgás, ez adja a kép egységét. A díszítő elemek hiányoznak, csak a szimbólumokkal megtöltött formák léteznek. A sík felszínű kétdimenziós kompozíció csak kivételes esetben hagy lehetőséget a mélység kifejezésére, a teltség, a térfogat érzékeltetésére, viszont az egymásra épülő látványok erősen kiemelik a tárgyat, tárgyakat, alakokat.

Arról az erős benyomásról is szólnunk kell, ami a tekintetek vonalának kompozíciójából ered. Ez a képekhez egy második rendszerezési elvet ad hozzá, s rátelepedve egy okkult jegyet ad a képnek: mindezt azért, hogy lépjünk túl a képi megjelenítésen, a közvetlen érzékelhető valóságon. ... A technikák modern alkalmazása, amely a műalkotás továbbélését sugallja a kereteken kívül, ez az „OFF” része a festménynek. A testek és a formák rubensi barokk nagysága, tágassága; a kontúrok gótikus pontossága: mindez egyszerre jelenik meg Szabó festészetében. A szintézis e nagysága biztosítja a művek eredetiségét. Ilyen különböző elemekből létrehozni egy harmonikus művet: igazi tehetséget, és pontosságot kíván a művésztől. Ez az, ami megkülönbözteti a művészt a mesterembertől. Amikor ezek a talentumok az ember megfogalmazásának

szolgálatában állnak, akkor ennél tovább tudunk lépni, és ki tudjuk mondani: Szabó kétségkívül egy festőzseni.

Jean Jacques VIDAL

Az emberiség fájdalmas dala az időkön túl. A létezők szenvedése, kérdése, meditációja valahova máshova elnéző, elfordított arcok. Ezek összeforrottak egyfajta súlyos szolidaritásban, és egy másik világ izgatott születésének irányába feszülnek.

Az erő és a reménytelenség, a szerénység és a büszke méltóság művei: mindehhez ismerni kell a legdrágább gyökerektől való elválás fájdalmát, át kellett élni a büntudat állapotát.

Milyen parancsoló és követelőző kinyilatkoztatásban lehetett része annak a kilenc éves kisfiúnak, aki az övéinek, a magyar paraszti családjának megerősítette, hogy márpedig ő festő lesz! Ott, ahol a gyermekeknek a kétkezi munkára, a földművelő munkára kellett felkészülni nem pedig az ecset művészi kezelésére. Ezért a gyermek a csendbe menekült, magába zárva titkos vágyát, majd 20 évesen elindult arra, ahova vágya húzta, maga alakította sorsát büntudattal, hibájának átérzett súlya alatt, de a belső szükség és a küldetés lelkesedéssel töltötte el.

Arra a gyötrelemre kárhoztatva, amely üldözi s a festő nyughatatlanságával megy, hogy tekintetével kutasson. Vizsgálva, mint az égboltot, elmerül az emberek gyötreleiben, akiket születni, és meghalni lát, s akiket újra feltámaszt a képzeletben.

Egy olyan világ, ahol a formák elmenekülnek a realitás

aggodalma, az anekdota, az irodalom elől. Egyfajta epikus klímából a korok mélyéről felhangzó muzsika lép ki: minden egyes festménynek gazdag hangbeli struktúrája van képi nyelvezetbe ágyazva.

A festmény itt van, oly erővel sugárzik jelenléte, oly abszolút terminológiájában, hogy teljességgel elbátortalanít minden leírás megkísérlésében. A kifejezést egyedül magának tartja fenn. Olyan, mint a zene, amely csak ráébreszt minket a szavak banalítására. Ez a nagy erőlködés, hogy a vizuális érzékelést a leírt szavakkal adhassam vissza, ez nekem mindig már előre lehetetlenségnek tűnt, erőtlennek: tehetetlenség és méltánytalanság is egyben.

Nem vagyok művészetkritikus, szeretem a festészetet.

Ha merek erről beszélni, az csakis azért van, mert nagyon felkavartak képei. A kép és szemlélője között egy ambivalens, meghatározhatatlan kapcsolat épül ki, ez alakítja később át a vizuális sokk kezdeményeit érzékelhető nagy hullámokká, hisz megmozgat minden érzelmi szálát és a relatívan lassú gondolkodást.

A megkínzott, hallucinációs arcokkal érdekesen ellentétben áll a falusiak nagy, erős lapátkezei, a földet munkáló kezek, amelyek a naiv ráhagyatkozás bizalmának, az ebben való megpihenés képei. Innen kiárad váratlanul, néha-néha a gyengédség egy-egy gesztusa: e kezek néha az arcok felé mozdulnak el, erősítve annak kifejező erejét.

Szabó József festészete csodálatosan egységes. Minden egyes eleme egyedülállóan teljességéhez jutott, az egység teljességébe, amely mélységében átgondolt életmű. Még ha a technika a tudományt, a gazdagságot és a középkori és reneszánsz festők

komplexitását is juttatja eszünkbe, az ecsetkezelés és az inspiráció nagyon személyes marad. Szabó a formák kitalálója és manipulátora korunk nagy szürrealista alkotóihoz csatlakozik, ott pedig a legnagyobbak közé emelkedik. Mindemellett neki saját külön világa van, nem tagadja meg saját gondolatait, művészi, filozófiai és misztikus gyökereit, amik szülőföldjéhez kapcsolják őt. Szabónál a fantasztikum lehetőségei bontakoznak ki az irracionálisban, hitével, kinyilatkoztatásaival, szorongásaival, amiben az ember félelmeinek és reményeinek ábrázatát ölti magára: Szabónál az emberi forma nem bomlik fel. Jellemző az ember jelenléte: a kalandjai, az ő semmi, a halál, a tortúra előtt átértzett szédülése, de a börtönéből való lehetséges megszabadulása is, egy misztérium felé. A létezés poézise felé, olyan térbe, ahol már nem az idők levegőjét kell lélegeznünk.

Monique BERNAT

1980.június

Szerény, és visszafogott emberi magatartásában, de festészete teljesen átalakítja Szabó Józsefet, ecsetjeire hétmérföldes csizmákat húz.

Roger BECRIAUX

Az olajfestmények és rajzok, amiket Szabó bemutat, mindenekelőtt vallomások. Az a vallomás, amit az atombomba századában egy festő tehet az emberi sorsról, a bennünk lakozó nyugtalanságról. Arról az egzisztenciális problémáról, amit megtapasztalunk a népeket gyötrő tragédiákon, és az emberiség jövőjére leselkedő veszélyeken keresztül.

Szabó József tehát mindenekelőtt látnok, vásznai pedig a szenvedés és gyötrellem jeleit hordozzák magukon. Még ha látomása nyugtalanítónak tűnik is, de a művész, ha elfogadja a tragédiát, visszautasítja reménytelenség kísértését, ezt mindazért, hogy elvezessen minket a tudatosításhoz, és a felelősség, az emberi méltóság finomabb érzékeléséhez.

Jean-Louis REBETEZ

Vevey – Svájc

Szabót művészete azok közé való, akik felülemelkednek az egyszerű ábrázoláson. Itt egy paradox irányzattal állunk szemben, amely a földhöz horgonyoz minket, s ugyanakkor kivet minket a földön kívülre. Itt a díszítés egybeesik a szereplőkkel, hiszen az Ember a központi eleme. A játszma a gazda és a rabszolga dialektikája. Ebben a hátsó világban

Itt van, a megrögzött magányos, aki nekünk szegezi a kérdést: kinek a rabszolgája? Minek a rabszolgája? „Sokszor gondolok az emberek által átélt sikertelenségre” – mondja Szabó. Kénköves hegyek. A föld porából formázott arcok. Csend. Várakozás...

Jean SAUCET

Paul Valéry a szépség miséjéről álmodott.

Ugyanebben a szellemben, nem tudnánk arra törekedni, hogy megünnepeljük az eltűnteknek szánt összeszedettség csendjével a műveket, amik csodálatot érdemelnek? Ez a nyugtalan kérdés merül fel abban, akit a szokásokhoz híven arra kérnek fel, hogy tökéletlen szavakkal próbálja meg újra elmondani azt, amit a művész olyan jól kifejezett már. Milyen más gyakorlat tudná önöket ennél jobban meggyőzni a hiúságról, a retorikáról?...

Paul JOUFFROY

Biográfia:

- Született 1825-en Nyúlon (Magyarország) SZABÓ József
Képzőművészetet tanul Budapesten 1947-től 1953-ig.
- Tanulmányai után állami megbízásban részesül. Majd Franciaországban telepedik le, és 2 évig Párizsban, 1 évig Nizzában tanul a Képzőművészetin.
- Egyéni kiállítások Párizsban, Madridban, Milánóban, Genfben. Közös kiállítások Zürichben, Bâle-ban.
- Képek Zürichben, Genfben, Milánóban, Chicagóban, Los Angelesben, New-Yorkban, Montrealban, Párizsban, Montpellierben.
- Személyes kiállítás Fabre Múzeumban Montpellierben 1978-ban.
- 1968 óta Fons-sur-Lussanban (Gard) él.

Őszinte hálánkat fejezzük ki
a műgyűjtőknek, akik szívesen rendelkezésünkre bocsátották a műveket,
és különösen hálásak vagyunk Madame és Monsieur Szabónak
hatékony és jószívű segítségükért
amellyel hozzájárultak e kiállítás létrejöttéhez
továbbá AZ Offset, az anduze-i Grafikai nyomda
nagylelkű és baráti közreműködéséért.

